

СТОПАНСКА ИСТОРИЯ
НА БЪЛГАРИТЕ
В ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ
(XV В. – НАЧАЛОТО НА XX В.)

Под редакцията на

ИВАН РУСЕВ

— ТОМ ВТОРИ —

БЪЛГАРИТЕ В СТОПАНСКИЯ ЖИВОТ НА ОСМАНСКАТА
ИМПЕРИЯ ПРЕЗ XIX И НАЧАЛОТО НА XX В.

Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

СОФИЯ

2025

Това издание е подкрепено по проект BG-RRP-2.005-0001, TWIN4ECO,
финансиран от Европейския съюз – NextGeneration EU,
изпълняван от Стопанския факултет на Софийския университет.

Изданието се реализира с финансовата подкрепа
на Фондация „Евлогий и Христо Георгиеви“
и родолюбивите дарители от Карлово – семейство Тучеви,
Валентин Матеев и Станислав Богоев.

ISBN 978-619-7667-81-3
<https://doi.org/10.53656/978-619-7667-81-3-v2>

Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“
1113 София
бул. „Цариградско шосе“ 125, бл. 5

На корицата: Месарски магазини на ул. „Опълченска“ в Търново, 1907 г.

ECONOMIC HISTORY
OF THE BULGARIANS
IN THE OTTOMAN EMPIRE
(15th CENTURY –
EARLY 20th CENTURY)

Edited by

IVAN ROUSSEV

— VOLUME II —

THE BULGARIANS IN THE ECONOMIC LIFE OF THE
OTTOMAN EMPIRE IN THE 19th AND EARLY 20th CENTURIES

Az-buki National Publishing House for Education and Science

Sofia

2025

СЪСТАВИТЕЛ И РЕДАКТОР:

Чл.-кор. проф. д.и.н. Иван РУСЕВ
Българска академия на науките,
Икономически университет – Варна (България)

АВТОРИ:

Айше КАЯПЪНАР, Алджан ДЖАФЕР, Антон СВРАКОВ, Валентин КИТАНОВ, Гергана ГЕОРГИЕВА, Делян РУСЕВ, Ивайло НАЙДЕНОВ, Иван РУСЕВ, Красимир КРЪСТЕВ, Красимира МУТАФОВА, Кръстьо ЙОРДАНОВ, Левент КАЯПЪНАР, Мийрям САЛИМ-АХМЕД, Милена ПЕТКОВА, Невена НЕДЕЛЧЕВА, Невян МИТЕВ, Николай ТОДОРОВ, Паулина АНДОНОВА, Пенчо Д. ПЕНЧЕВ, Петко Ст. ПЕТКОВ, Петър ДОБРЕВ, Петя НЕДЕЛЕВА, Светла АТАНАСОВА, Стефан ДИМИТРОВ, Християн АТАНАСОВ, Христо ХРИСТОЗОВ, Юра КОНСТАНТИНОВА

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Проф. Мария ТОДОРОВА – University of Illinois at Urbana-Champaign (САЩ)
Проф. Николай НЕНОВСКИ – CRIISEA, University of Picardie Jules Verne, Amiens (Франция),
Университет за национално и световно стопанство, София (България)
Проф. Милко ПАЛАНГУРСКИ – Институт за исторически изследвания – БАН (България)
Проф. Жения ЖЕКОВА – Регионален исторически музей – Шумен (България)
Доц. Маргарита МАРИНОВА – Международно висше бизнес училище – Ботевград (България)

НАУЧЕН РЕДАКТОР:

Д-р Савина КИРИЛОВА – Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Встъпителни думи.....	9
Християн АТАНАСОВ. Османските публични финанси през XVIII – XX век.	
Въпроси, отговори и перспективи.....	15
1. Хронологията, източници и историография.....	17
2. Най-общо за монетарната система през XVIII – XX век.....	20
3. Появата на книжните пари, вътрешните и външните заеми	23
4. Данъчната система	30
5. Реформите по време на Танзимата	32
6. Османските публични финанси – централните и местните бюджети.....	37
6.1. Централните бюджети	37
6.2. Разходи	41
6.3. Османските локални бюджети. Приходи на провинциалната администрация – примерът с Видин от XVIII век	43
6.4. Разходите на администрацията – отново Видин.....	44
6.5. Инцидентните разходи.....	49
6.6. Местните бюджети през Танзимата.....	50
7. Вместо заключение	53
Приложение	55
Петър ДОБРЕВ, Николай ТОДОРОВ. Въпросът за земята през XIX век.....	
1. Земя и земевладение в османското законодателство – между правната норма и историографските деформации	71
2. Въпросът за земята през XIX век – законодателна норма и реална практика	75
3. Дебатът за чифлиците.....	86
4. Заключение	96
Гергана ГЕОРГИЕВА, Николай ТОДОРОВ. Протоиндустриалната революция – икономически модели в османска Румелия.....	
1. Теоретична рамка	106
2. Началото на копринопроизводството – Китай, Византия, България	112
3. Първи сведения за копринопроизводство в българските земи през османския период	113
4. Превръщането на коприната в стока. Намесата на търговците и предприемачите.....	116
5. XIX век – закони и регулации.....	122
6. От протоиндустрия към индустрия. Копринените фабрики от 60-те години на XIX век.....	125
Валентин КИТАНОВ. Пътлюкът в стопанското развитие на българските земи под османска власт.....	
1. Увод в темата	137

2. Тютюнопроизводството в българското пространство през XVII – XIX век	139
3. Търговията с тютюн и тютюневи изделия.....	145
4. Тютюнджийският еснаф и българите	159
5. Заключение.....	167

Алджан ДЖАФЕР, Мийрям САЛИМ-АХМЕД. Панаирите по българските земи преди Освобождението.....	179
1. Организация и време на панаирите	181
2. Панаирното място	189
3. Участници и стоки на панаирите	197
4. Охрана на панаирите	204
5. Панаирни печати.....	207
6. Панаирът като социално-културен център	209
7. Заключение	214
Приложения	215

Светла АТАНАСОВА. Градската икономика в българските земи през XIX век	231
1. Въведение	232
2. Градското стопанство през XIX век – историографски аспекти и изворова база	233
3. Българският възрожденски град като територия за стопански и културен диалог. Опит за ретроспективен анализ	245
4. „Несъстоялата“ се индустриализация от 40-те до 70-те години на XIX век.....	268
5. Заключение.....	275

Петя НЕДЕЛЕВА. Еснафски съд и правораздаване на българските еснафски организации през периода на османското владичество.....	287
1. Съдебни правомощия и подсъдност	288
2. Начало на производството, страни, призоваване.....	293
3. Използвани доказателствени средства	294
4. Постановяване и изпълнение на съдебни решения и присъди	297

Ивайло НАЙДЕНОВ. Възрожденското търговско предприемачество – историографски аспекти	305
1. Що е търговско предприемачество? Терминологичните репери на изследването	306
2. Пионерите в изследването на българското търговско предприемачество – периодът до средата на 40-те години на XIX век	306
3. Периодът 1944 – 1989 г.	315
4. Развитие на българската историография в променените условия след 1989 г.	320
5. Заключение.....	324
Приложение	325

Иван РУСЕВ, Светла АТАНАСОВА. Модерната търговска култура на българите през XVIII – XIX век.....	371
1. Разпространение на модерните търговски знания и култура в	

българското общество през XVIII – XIX век. Образователният модел – европейски и балкански влияния. Постиганията на българите.....	372
2. Търговските дружества – законова основа и правни регулации	376
2.1. Османският търговски закон и неговото приложение в българските земи	376
2.2. Правни регулации на професионалните търговски сдружения.....	383
2.3. Закон за мерките и теглилките. Правни регулации и административен контрол.....	386
3. Модерните търговски практики на капиталистическа основа в българските земи.....	387
3.1. От европейските измерения към балканските постижения	387
3.2. Модерните търговски структури в българската среда през XIX век – опит за количествен и регионален анализ.....	393
4. Модерната търговска култура и практика на българите през XIX век – обобщителни шрихи. Възприемането на търговската модерност.....	417
Ивайло НАЙДЕНОВ. Възходът на едно търговско предприятие във възрожденско Карлово: фирмата на братя Евлоги и Христо Георгиеви (30-те – началото на 50-те години на XIX век)	433
1. Фактори за оформянето на Евлоги и Христо Георгиеви като предприемачи; условия за развитие на търговска дейност	435
2. Създаване на фирмата „Пулиеви – Георгиеви“ (1839 г.).....	438
3. Функциониране на търговската къща „Пулиеви – Георгиеви“ в периода 1839 – 1841 г.	441
4. Търговската активност на братя Георгиеви след 1841 г. до началото на Кримската война.....	444
5. Заключение.....	450
Приложения.....	451
Юра КОНСТАНТИНОВА. Стопанска дейност на българската общност в Солун (втората половина на XIX – началото на XX век).....	459
1. Солун като икономически център на османската провинция Македония	460
2. Създаване и укрепване на българската общност	462
3. Социален състав и стопанска активност на българите в османския Солун.....	468
4. Водачите на общността	474
5. Заключение.....	482
Антон СВРАКОВ. Модерното счетоводство на българите – поява и развитие през XIX и началото на XX век	489
1. Въведение в темата	489
2. Практиката на търговците.....	491
3. Счетоводната литература.....	501
4. Търговското законодателство	510
5. Заключение.....	520
Авторите в том втори	525

CONTENT:

Introduction.....	11
Hristiyan ATANASOV. Ottoman Public Finance in the 18th to 20th Centuries: Questions, Answers, and Perspectives	15
Petar DOBREV, Nikolay TODOROV. The Land Question in 19 th Century.....	71
Gergana GEORGIEVA, Nikolay TODOROV. The Proto-Industrial Revolution – Economic Models in Ottoman Rumelia.....	105
Valentin KITANOV. Tobacco in the Economic Development of the Bulgarian Lands under Ottoman Rule.....	137
Aldzhan DZHAFER, Miyryam SALIM. The Fairs on the Bulgarian Lands before the Liberation	179
Svetla ATANASOVA. The Urban Economics on the Bulgarian Lands in the 19 th Century	231
Petya NEDELEVA. Guild Court and Administration of Justice of the Bulgarian Guild Organizations during the Period of the Ottoman Rule	287
Ivaylo NAYDENOV. Commercial Entrepreneurship during the Bulgarian National Revival Period – Historiographical Aspects.....	305
Ivan ROUSSEV, Svetla ATANASOVA. The Modern Commercial Culture of the Bulgarians in the 18th – 19thCenturies	371
Ivaylo NAYDENOV. The Rise of a Commercial Enterprise during the Bulgarian National Revival Period in Karlovo: the Company of the Brothers Evlogi and Hristo Georgievi (1830s – early 1850s).....	433
Yura KONSTANTINOVA. Economic Activities of the Bulgarian Community in Thessaloniki (Second Half of the 19th – Early 20th Centuries).....	459
Anton SVRAKOV. Bulgarian Modern Accounting – Emergence and Development in the 19th and early 20th Centuries	489
List of contributors	525